

Samen werken aan gelijke kansen

Advies over het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan

Datum van publicatie: 3 september 2025

Noozo | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be
Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Advies

Adviesvraag: advies over het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan

Advies op vraag van: Afdeling Gelijke Kansen, Inburgering en Integratie van Agentschap Binnenlands Bestuur

Ontvangst adviesvraag: 29 juli 2025

Contactpersonen: Veronique Deblon | veronique@noozo.be
Ina Saenen | ina@noozo.be

Inhoud

1. Samenvatting	6
2. Situering	8
2.1 Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan	8
2.2 Adviesvraag	8
3. Optimaliseer het plan als beleidsinstrument ..	9
3.1 Rapportage en monitoring van het plan	10
3.2 Participatief traject.....	11
3.3 Vlaanderen vergroot het draagvlak voor gelijke kansen en mensenrechten.....	12
Actie 1. Analyse van de voordelen van gelijkekansenmaatregelen.....	12
Actie 2. Onderzoek naar houdingen tegenover mensen met bepaalde kenmerken	13
Actie 3: Gelijke kansen en mensenrechten als uitgangspunt van minimumdoelen	14
Actie 4. Kennisdeling over inclusieve communicatie	17
3.4 Vlaanderen bestrijdt van alle vormen van discriminatie	18
Actie 5. Opname non-discrimatieclausule.....	18
Actie 6. Gelijke kansen als selectie criterium bij overheidsopdrachten of projectoproepen.....	19
Actie 7. Discriminatie en gelijke kansen in opleidingen van toekomstige professionals	20
Actie 8. Inventarisatie aanbod omstaanderstrainingen ..	21
Actie 9. Bestrijding discriminatie ten aanzien van zorgverleners	22
Actie 10. Kennisversterking binnen de Vlaamse Overheid over discriminatie en het Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI)	24

Actie 11. Uitbreiding van maatregelen tegen grensoverschrijdend gedrag met antidiscriminatiemaatregelen	24
Actie 12. Weerbaarheidsworkshops cybergeweld	25
Actie 13. Evaluatie actieplan 'Vlaams antidiscriminatiebeleid op de private huurmarkt'	26
3.5 Vlaanderen maakt werk van een integraal toegankelijke leefomgeving	27
Actie 14. Algemene bewustwordingscampagne 'Week van de toegankelijkheid'	27
Actie 15. Evaluatie minimale woningkwaliteitsnormen...	28
Actie 16. Actieve lerende netwerken toegankelijkheid ...	29
Actie 17. Uitbouw van toegankelijke kustjachthavens voor G-Sport zeilen	30
3.6 Vlaanderen streeft naar digitale inclusie.....	30
Actie 18. Heldere en coherente bovenlokale beleidsvisie rond digitale inclusie.....	30
Actie 19. Versterking digitale inclusie van personen met een handicap, mensen in armoede en ouderen	30
Actie 20. Ondersteuning van mantelzorgers bij het overbruggen van digitale drempels.....	32
3.7 Streven naar inclusie van personen met een handicap.	32
Actie 21. Vlaamse strategie voor de uitvoering van het IVRPH.....	32
Actie 22. Perspectief 2040.....	34
Actie 23. Erkenning en versterking van de adviesfunctie van NOOZO.....	34
Actie 24. Versterking van vrijwillig engagement voor mensen met een handicap in jeugd en volwassenwerk..	35
Actie 26. Pioniersscholen.....	35
Actie 27. Versterking traject van onbetaald naar betaald werk.....	37

Actie 28. Verbetering aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt	39
Actie 29. Versnelling en optimalisering proces van indicering	39
Actie 30. Assistentiewoningen en ADL-woningen	40
Actie 31. Evaluatie aanpassingspremie	41
Actie 32. Een coalitie voor inclusie	43
Actie 33. Vlaanderen financiert een Steunpunt voor Inclusie.....	43
Actie 34. Attest Inburgering voor inburgeraars met een handicap	43
4. Eindnoten	45

1. Samenvatting

NOOZO geeft advies op vraag van de afdeling Gelijke Kansen van het Agentschap Binnenlands Bestuur over het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan. In dit plan beschrijft de minister van Gelijke Kansen hoe de verschillende beleidsdomeinen zullen samenwerken om gelijke kansen te realiseren in Vlaanderen. In het najaar van 2025 finaliseert de Vlaamse regering dit plan.

We zijn over het algemeen tevreden met de horizontale doelstellingen en operationele doelstellingen van het plan. De lat ligt terecht hoog. Om de hoge doelen te halen, is er extra inzet nodig. We zijn kritisch over de afstemming tussen de doelstellingen en acties. De acties zijn waardevol, maar er zijn nog urgentere problemen waar maatregelen méér verschil kunnen maken voor mensen met een handicap. Nu leiden de losse acties niet tot een duurzaam gelijkekansenbeleid. Ze zorgen niet voor een systeemverandering naar inclusie. De acties horen te passen in een overkoepelend beleid gebaseerd op gelijke kansen en de rechten uit het VN-Verdrag Handicap. Het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan kan als instrument pas optimaal dienen als de gekozen acties gericht zijn op complexe beleidsthema's en diepgaande samenwerking tussen beleidsdomeinen.

NOOZO ziet in het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan drie acties als prioritair:

- Vlaamse strategie voor de uitvoering van het VN-Verdrag Handicap
 - Het VN-Comité was in het rapport uit 2024 glashelder: de afwezigheid van een overkoepelende strategie om het VN-Verdrag uit te werken in Vlaanderen is een probleem. Het is hoog tijd dat de Vlaamse regering hier werk van maakt en ervoor zorgt dat nieuw beleid in lijn ligt met het VN-Verdrag.
 - Het plan moet concreet maken wie verantwoordelijk is voor welke maatregelen, wat de timing en het beschikbare budget

is en hoe representatieve organisaties hierbij betrokken zullen worden.

- Evaluatie minimale woningkwaliteitsnormen
 - Er is dringend nood aan minimale vereisten wat betreft de toegankelijkheid van woningen.
 - De regels over toegankelijkheid van gemeenschappelijke delen bij meergezinswoningen moeten vereenvoudigd en veralgemeend worden.
 - We vragen ook om normen vast te leggen voor het ontwerp en de realisatie van woningen met een onbekende eindgebruiker en een minimumpercentage te bepalen voor het aantal aangepaste of aanpasbare woningen.
 - NOOZO wil strengere toegankelijkheidsnormen voor gebouwen in Vlaanderen. Deze zijn nu enkel gericht op planafleesbaarheid. We sporen de Vlaamse overheid aan om de normen uit te breiden zodat de gebouwen toegankelijk worden voor alle personen met een handicap. Het VN-Comité benadrukt dezelfde vragen in hun rapport uit 2024.
- Perspectief 2040
 - We moedigen dit initiatief aan. Het is aan de regering om haar plichten die voortkomen uit het VN-Verdrag Handicap te vervullen. Het is een vereiste dat ervaringsdeskundigen daarbij een plek krijgen aan de tafel en dat er bij de uitwerking wordt vertrokken vanuit het VN-Verdrag Handicap.

We zijn tevreden over het participatieve proces tijdens de opmaak van dit plan. We hopen dat deze trend zich voortzet bij de uitvoering van de acties. Ook dan is beleidsparticipatie van personen met een handicap belangrijk. Artikel 4.3 van het VN-Verdrag Handicap verplicht verdragsstaten om zowel bij besluitvorming als bij de opmaak, uitvoering en monitoring van beleid dat betrekking heeft op personen met een handicap nauw overleg te houden met personen met een handicap en hun representatieve organisaties.

2. Situering

2.1 Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan

Gelijkekansenbeleid is een horizontale bevoegdheid. Dat betekent dat alle beleidsdomeinen samen gelijke kansen moeten realiseren. In het horizontale gelijkekansenbeleidsplan beschrijven ze hoe ze zullen samenwerken. De Vlaamse minister van Gelijke Kansen coördineert dit.

Een horizontale beleidscyclus start met de opmaak van een doelstellingenkader. Daarin legt de regering de ambities vast. Het omvat ook een analyse van de maatschappelijke context waarin de doelstellingen moeten worden gerealiseerd. Dit [doelstellingenkader](#) werd op 21 maart 2025 goedgekeurd. De Vlaamse regering verbond zich aan de volgende 7 horizontale doelstellingen.

1. We vergroten het draagvlak voor gelijke kansen en mensenrechten
2. We bestrijden alle vormen van discriminatie
3. We maken werk van een integraal toegankelijke leefomgeving
4. We streven naar een digitaal inclusief Vlaanderen
5. We streven naar inclusie van personen met een handicap
6. We verhogen het welbevinden en de acceptatie van lgbti+ personen
7. We streven naar gendergelijkheid in alle aspecten van het maatschappelijk leven

2.2 Adviesvraag

In het najaar van 2025 zal de regering een actieplan voorstellen. Het actieplan bevat enkel maatregelen die aanvullend zijn op het bestaande beleid en waarvoor samenwerking tussen beleidsdomeinen nodig is. Daarnaast worden ook de timing, de voorziene middelen en indicatoren om vooruitgang te meten in het actieplan opgenomen. NOOZO werd al eerder betrokken bij dit proces. We gaven zowel schriftelijk als via deelname aan voorbereidende werkgroepen input. In deze fase geeft NOOZO op vraag advies over de acties die momenteel in het plan staan.

3. Optimaliseer het plan als beleidsinstrument

NOOZO pleit voor een Horizontaal Gelijkekansenbeleid waarmee de Vlaamse regering structureel aan gelijke kansen werkt. De acties horen te passen in een overkoepelend beleid gebaseerd op gelijke kansen en de rechten uit het VN-Verdrag Handicap. Ze moeten vasthangen aan structureel beleid dat een wezenlijk verschil maakt voor de toekomst van personen met een handicap. In de memorie van toelichting van het Gelijkekansendecreetⁱ staat dat het plan geen inventaris van acties mag zijn. Op dit moment zien we te weinig samenhang tussen de verschillende acties. Een actie over de bouw van toegankelijke jachthavens heeft bijvoorbeeld beperkte impact door het kleiner doelpubliek G-zeilers. Hoewel we inderdaad pleiten voor toegankelijke sportfaciliteiten en het effect van deze actie nuttig is, zijn er andere urgentere knelpunten die meer impact kunnen hebben. Zoek manieren om de werking van het plan te optimaliseren.

We zijn over het algemeen tevreden met de horizontale doelstellingen, operationele doelstellingen en acties in het plan. De lat ligt terecht hoog. Tegelijk zijn we wel kritisch over hoe de doelstellingen en acties op elkaar afgestemd zijn. Let erop dat de gekozen acties voldoende zijn om de gestelde doelen te bereiken. Om de hoge doelen te halen, is er extra inzet nodig. We geven 3 voorbeelden.

- De actie kennisdeling over inclusieve communicatie bij eigen overheidsdiensten en partners van de Vlaamse overheid draagt zeker bij aan gelijke kansen, maar is niet vergaand genoeg om het operationeel doel “we vergroten het draagvlak voor kansen en mensenrechten” volledig te halen.
- De operationele doelstelling “we zorgen voor positieve narratieven over personen met een handicap” is goed gekozen. Dit wordt vervolgens ingevuld door de actie: versterking van vrijwillig engagement voor mensen met een handicap in jeugd-

en volwassenwerk. Dat zien we als een verenging: positieve narratieven over personen met een handicap zijn niet alleen nodig in het jeugd- en volwassenwerk, maar ook in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, in het politieke leven, ...

- De operationale doelstelling “we verhogen de toegankelijkheid in Vlaanderen” mondt uit in twee acties (actieve lerende netwerken toegankelijkheid onderhouden en de uitbouw van toegankelijke kustjachthavens voor G-sport zeilen). Hoewel die twee acties relevant en hun nuttig effect zullen hebben, twijfelen we of ze samen het doel bereiken.

Het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan kan als instrument pas optimaal dienen als de gekozen acties gericht zijn op complexe beleidsthema’s en diepgaande samenwerking tussen beleidsdomeinen.

Sommige acties zijn het volhouden van bestaande initiatieven. Het gaat bijvoorbeeld over:

- de actieve lerende netwerken toegankelijkheid;
- pioniersscholen.

We schatten deze acties en hun impact zeker naar waarde. Toch stellen we de vraag of het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan niet meer moet focussen op nieuwe acties dan het bestendigen van lopende (of al aangekondigde) initiatieven. We zoeken hier naar een evenwicht tussen innovatie en continuïteit.

NOOZO benadrukt dat alle acties in het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan moeten bijdragen aan de uitvoering van het VN-Verdrag Handicap.

3.1 Rapportage en monitoring van het plan

Elk beleidsdomein hoort het gelijkekansenbeleid binnen het eigen domein te monitoren en evalueren. Dit werd ook zo beschreven in de memorie van toelichting van het Gelijkekansendecreetⁱⁱ. Het actieplan waarbij beleidsdomeinen samenwerken mag geen alibi

vormen voor beleidsdomeinen om niet langer in te zetten op realisatie van het VN-Verdrag Handicap vanuit het eigen beleidsdomein. Handistreaming impliceert dat elk beleidsdomein, en niet uitsluitend het welzijnsbeleid, bijdraagt om deelname aan de samenleving mogelijk te maken.

We pleiten voor rapportage over het plan en de uitvoering ervan aan zowel de regering als het parlement. Hoewel dit niet decretaal vastgelegd is in het Gelijkekansendecreet, zien we wel deze traditie bij andere transversale bevoegdheden.

3.2 Participatief traject

We willen onze appreciatie uitdrukken voor de manier waarop NOOZO en andere organisaties worden betrokken bij de opmaak van dit plan. We zijn tevreden dat we onze ideeën kunnen laten horen en kunnen participeren in verschillende fases van dit proces. Los daarvan stellen we ons de vraag welke afwegingscriteria gebruikt werden om acties te selecteren. Transparantie hierover zou het participatieproces nog kunnen verbeteren. Daarnaast werpen we ook de vraag op of een brede bevraging naar acties bij het middenveld het juiste startpunt was van dit traject. Mogelijks is de tijdsinvestering en impact voor verenigingen beter in balans als de regering eerst een voorstel doet over een aantal acties.

We hopen dat de aandacht voor beleidsparticipatie zich voortzet bij de uitvoering van de acties. Ook dan is beleidsparticipatie van personen met een handicap belangrijk. Artikel 4.3 van het VN-Verdrag Handicap verplicht verdragsstaten bij besluitvorming en bij de opmaak, uitvoering en monitoring van beleid dat betrekking heeft op personen met een handicap nauw overleg te houden met personen met een handicap en hun representatieve organisaties. De Vlaamse overheid en de andere beleidsniveaus moeten dus steeds personen met een handicap via hun representatieve organisaties betrekken rond maatregelen die (on)rechtstreeks gevolgen kunnen hebben op hun leven.

We adviseren enkel over de individuele acties uit de horizontale doelstellingen 1 tot en met 5. Dat neemt niet weg dat we

aanbevelen om het perspectief en de noden van personen met een handicap mee te nemen in de acties bij doestelling 6 en 7. Wie wil werken aan het welbevinden, de acceptatie van lgbti+ personen en gendergelijkheid in alle aspecten van het maatschappelijk leven moet intersectioneel werken. Hou rekening met alle lagen en kruispunten van identiteiten en hoe die impact hebben op de noden van mensen.

3.3 Vlaanderen vergroot het draagvlak voor gelijke kansen en mensenrechten

Actie 1. Analyse van de voordelen van gelijkekansenmaatregelen

NOOZO vindt het een goede zaak dat de voordelen van gelijkekansenmaatregelen voor de brede maatschappij in Vlaanderen worden onderzocht. Gelijke kansen komen zowel individuen als de maatschappij als geheel ten goede. Door dat in de verf te zetten kan het draagvlak vergroot worden. Enkele voordelen voor de brede samenleving zijn:

- Gelijke kansen zorgen ervoor dat iedereen kan bijdragen. Dit zorgt voor meer sociale cohesie en een sterkere gemeenschap. Internationale studies tonen dat samenlevingen waar er minder ongelijkheid heerst, minder geweld, drugsproblemen, criminaliteit en sociale onrust ervaren.ⁱⁱⁱ
- Een samenleving die alle talenten benut, zal bijdragen aan een gezondere economie. Wie kansen krijgt op school en op de arbeidsmarkt, zal bijdragen aan een sterkere en veerkrachtigere arbeidsmarkt.^{iv}
- Inwoners van landen met meer inkomensgelijkheid, rapporteren gelukkiger te zijn. Ze ervaren meer rechtvaardigheid en vertrouwen.^v
- Diversiteit zorgt voor nieuwe perspectieven, innovatie en creativiteit.

Nog te vaak worden gelijkere kansen voor bepaalde personen gezien als een vermindering van kansen voor andere groepen. We zien daarom ook voordeel in het publiceren van de resultaten van de analyse. Communiceer de bevindingen naar de brede samenleving.

Aanbeveling:

- ✓ NOOZO vindt dit een waardevolle actie. Communiceer ook de resultaten van de analyse naar het grote publiek.

Actie 2. Onderzoek naar houdingen tegenover mensen met bepaalde kenmerken

NOOZO spoort de Vlaamse overheid aan om beleid te koppelen aan de resultaten van het onderzoek. Door attitudes en vooroordelen in kaart te brengen, kan de overheid beter begrijpen waar en op welke manier discriminatie voorkomt. Heb hierbij oog voor discriminatie op grond van een combinatie van meerdere beschermde criteria (intersectionaliteit). Onderzoek ook hoe verschillende vormen van discriminatie (meervoudige discriminatie) elkaar versterken. Het draagt bij aan de ontwikkeling van gerichte maatregelen en beleid om ongelijkheid en uitsluiting tegen te gaan. Zo kan beleid gebaseerd worden op feiten en betrouwbare data.

Het VN-Comité schrijft in de [slotbeschouwingen van 2024](#) dat personen met een handicap in België vaak gezien worden als “ontvangers van de vrijgevigheid van de samenleving”. De overheid neemt te weinig maatregelen om ervoor te zorgen dat personen met een handicap gezien worden als gelijkwaardige burgers met mensenrechten die zelf ook vrijgevig zijn en verantwoordelijkheid opnemen. Personen met het syndroom van Down in het bijzonder worden vaak als minderwaardig gepercipieerd, volgens het VN-Comité.^{vi} Zorg er dus voor dat in het onderzoek voldoende data wordt verzameld over verschillende soorten handicap.

NOOZO beveelt aan dat de Vlaamse overheid alertheid creëert om signalen van discriminatie te herkennen. Creëer een veilige omgeving waar alle slachtoffers discriminatie durven melden. Besteed hierbij bijzondere aandacht aan vrouwen en meisjes met een verstandelijke handicap en personen die anders of moeilijker communiceren.

Het gaat erom dat je niet enkel bijhoudt wat mensen denken of vinden. Het onderzoek moet verder gaan dan attitudes loggen. Er is bijvoorbeeld weinig statistisch cijfermateriaal beschikbaar over schending van mensenrechten en discriminatie van meisjes en vrouwen met een handicap. Door dat informatietekort is het beleid te weinig afgestemd op hun noden. Het VN-Comité vraagt om mechanismes te voorzien om deze data te verzamelen.^{vii}

Aanbevelingen

- ✓ Hou in het onderzoek naar houdingen tegenover mensen met bepaalde kenmerken rekening met de handicapdiversiteit binnen de groep van personen met een handicap.
- ✓ Hou in het onderzoek rekening met intersectionaliteit (discriminatie op grond van een combinatie van meerdere beschermde criteria) en meervoudige discriminatie (discriminatie op grond van meerdere beschermde kernmerken).
- ✓ Gebruik de resultaten van het onderzoek om beleid te maken dat écht structureel ongelijkheid en uitsluiting aanpakt.

Actie 3: Gelijke kansen en mensenrechten als uitgangspunt van minimumdoelen

We volgen de stelling dat een goed leerklimaat essentieel is om te leren. Ook leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften hebben recht op gelijke kansen binnen een uitdagend curriculum en kwaliteitsvol onderwijs. Minimumdoelen kunnen emanciperend werken door te vermijden dat er te lage verwachtingen worden gesteld. NOOZO vreest wel dat ze beperkend zijn wanneer

randvoorwaarden – zoals brede basiszorg, verhoogde zorg, differentiatie, aangepaste evaluatie, expertise en leersteun – onvoldoende versterkt worden.

Minimumdoelen mogen geen nieuwe drempels creëren

NOOZO waardeert dat minimumdoelen in de kleuterschool enkel op populatieniveau gelden, maar vreest ongewenste neveneffecten: kleuters ontwikkelen zich in verschillend tempo en hun specifieke onderwijsbehoeften zijn vaak nog onduidelijk.

Een te sterke focus op Nederlands zonder inclusieve en meertalige didactiek sluit leerlingen uit die de schooltaal nog onvoldoende beheersen. Zij hebben extra (logopedische) ondersteuning, geïntegreerd taalonderwijs, flexibele leertrajecten en redelijke aanpassingen (waaronder REDICODIS-maatregelen) nodig. Voor sommige leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zijn doelen rond leerondersteunende en persoonsvormende vaardigheden extra uitdagend.

De minimumdoelen moeten binnen een traject met een individueel aangepast curriculum haalbaar blijven, ook voor kinderen met een verstandelijke handicap of complexe en intensieve ondersteuningsnood. Ook alternatieve vormen van leren, zoals werken binnen de zone van naaste ontwikkeling of via peers, moeten blijvend aandacht krijgen.

De minimumdoelen mogen in geen geval nieuwe drempels creëren of zorgen voor meer zittenblijvers, inschrijvingen met een verslag, doorverwijzingen naar b-stroom of buitengewoon onderwijs. Het is belangrijk dat scholen het inschrijvingsrecht respecteren en geen leerlingen zullen weigeren (of weigeren onder de tafel) vanuit het vermoeden dat zij laag zullen scoren op het bereiken van minimumdoelen.

Nood aan een vernieuwd evaluatiebeleid

NOOZO verwelkomt een gemeenschappelijk doelenkader voor gewoon én buitengewoon onderwijs, maar dit vraagt ook een vernieuwd evaluatiebeleid dat leer- en ontwikkelingskansen vergroot en (de beweging naar) inclusief onderwijs ondersteunt.

Uit onderzoek^{viii} van het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek blijkt dat het evaluatiebeleid in zowel het basis- als het secundair onderwijs in Vlaanderen te weinig bijdragen aan het vergroten van de leer- en ontwikkelingskansen van álle leerlingen.

Versterking van de brede basiszorg, verhoogde zorg en leersteun

De invoering van inhoudsrijke minimumdoelen is een ingrijpende hervorming die tijd en professionalisering vraagt. Hoge verwachtingen vergen een versterking van brede basiszorg en verhoogde zorg. Het rapport Erkenningsonderzoeken leersteuncentra 2023-2024^{ix} toont dat de ondersteuningsvraag van scholen bij leerondersteuners naar brede basis- en verhoogde zorg nu al sterk gestegen is, ten koste van ondersteuning voor redelijke aanpassingen bij uitbreiding van zorg. Hieruit blijkt een hoge handelingsverlegenheid bij onderwijspersoneel. Nieuwe minimumdoelen zullen de druk op lerarenteams en leerondersteuners nog verhogen. We volgen het advies van de onderwijsinspectie om verder in te zetten op de versterking van brede basiszorg en verhoogde zorg in scholen.

Aanbevelingen

- ✓ Monitor zorgvuldig de impact van de nieuwe minimumdoelen op gelijke onderwijskansen, leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en het aantal leerlingen dat een getuigschrift behaalt, en stuur bij indien nodig.
- ✓ Versterk bij de invoering van minimumdoelen een geïntegreerd en talentgericht evaluatiebeleid dat oog heeft voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Maak onderwijsactoren handelingsbekwaam door gerichte professionalisering in differentiatie en evaluatie, met specifieke aandacht voor versterking van brede basiszorg en verhoogde zorg.
- ✓ Voorzie extra middelen voor professionalisering van onderwijsactoren en leersteun, zodat minimumdoelen duurzaam en op maat, mét aandacht voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, kunnen worden ingevoerd.

Actie 4. Kennisdeling over inclusieve communicatie

Door inclusieve communicatie voelt iedereen zich aangesproken en gerespecteerd, ongeacht achtergrond, gender, handicap, geloof, leeftijd, seksuele oriëntatie, ... Diversiteit wordt gezien en erkend. Je houdt rekening met de ervaringen van mensen op verschillende kruispunten van identiteitsassen. Het gaat verder dan ervoor zorgen dat je woordkeuze of afbeeldingskeuze mensen insluiten. Inclusieve communicatie betekent ook toegankelijke communicatie. Voor personen met een handicap is het belangrijk dat (crisis-)communicatie toegankelijk is. Informatie moet digitaal toegankelijk en beschikbaar in verschillende leesniveaus zijn.

Er zijn verschillende voordelen verbonden aan inclusieve en toegankelijke communicatie.^x

- Het creëert een respectvolle, diverse en veilige omgeving.
- Het vermindert drempels en discriminatie.
- Inclusieve communicatie draagt bij aan een gevoel van gemeenschap.
- Wanneer de ontvangers de informatie zelf kunnen lezen of beluisteren, verhoogt dit hun betrokkenheid en de effectiviteit van de communicatie. Hun kennis, zelfredzaamheid en weerbaarheid verhoogt.
- Het zorgt voor meer bereik voor je boodschap.

- Inclusieve communicatie zorgt voor meer winst in een organisatie. Werknemers presteren ook beter in een veilige werkomgeving.
- De authenticiteit verhoogt. De organisatie wordt als eerlijker en echter ervaren.

Aanbevelingen

- ✓ Neem ook (digitale) toegankelijkheid op als één van de voorwaarden van inclusieve communicatie.
- ✓ Werk ook inclusief bij crisiscommunicatie.

3.4 Vlaanderen bestrijdt van alle vormen van discriminatie

Actie 5. Opname non-discriminatieclausule

NOOZO vindt het zinvol om een non-discriminatieclausule op te nemen voor overheidsopdrachten en/of projectfinanciering. Op deze manier kunnen personen met een handicap de informatie gebruiken om hun inclusie te bevorderen via redelijke aanpassingen.

Toegankelijkheid is een redelijke aanpassing. NOOZO benadrukt hierbij dat het weigeren van redelijke aanpassingen ook discriminatie is. Dat is vastgelegd in het [gelijkekansendecreet](#). Redelijke aanpassingen zijn maatregelen die ervoor zorgen dat een persoon met een handicap kan deelnemen aan de samenleving. De redelijkheid van een aanpassing verwijst naar de doeltreffendheid en geschiktheid van een aanpassing. Laat deze maatregel een persoon toe om op een zelfstandige, veilige en evenwaardige manier te participeren?^{xi} Bijvoorbeeld: een oprijplaat installeren om een ingang met drempel toegankelijk en veilig te maken, een student examen laten afleggen in een rustige examenruimte, een aangepast werkrooster voorzien voor een werknemer met een handicap.

Aanbevelingen

- ✓ De opname van een non-discriminatieclausule voor overheidsopdrachten en projectfinanciering is een goede zaak. Benoem hierbij ook dat de weigering van redelijke aanpassingen als discriminatie geldt.

Actie 6. Gelijke kansen als selectie criterium bij overheidsopdrachten of projectoproepen

We zijn tevreden dat de Vlaamse overheid gelijke kansen toevoegt als selectie criterium bij opdrachten of projectoproepen.

Toegankelijkheid zou bijvoorbeeld een selectie criterium moeten zijn bij projectoproepen en overheidsopdrachten. Controleer vervolgens ook bij oplevering of de belofte van toegankelijkheid werd nagekomen. De overheid heeft volgens de [Europese digitale toegankelijkheidsrichtlijn](#) de plicht om ervoor te zorgen dat alle burgers (inclusief personen met een handicap) toegang hebben tot digitale informatie en diensten. Toegankelijkheid is geen extraatje, maar een voorwaarde voor gelijke deelname aan de samenleving.

Nog te vaak wordt toegankelijkheid vergeten aan het begin van het proces waardoor er achteraf grotere kosten moeten gemaakt worden om de ontoegankelijkheid te corrigeren. Dit kost meer tijd en budget. Door dit vanaf het begin als voorwaarde te stellen, werkt de overheid efficiënter. Vraag ook zoals in Nederland aan de leverancier om de digitale toegankelijkheid van de dienst te bewijzen met een [rapport](#) en onderzoeksresultaten. Het rapport bevat een aantal vaste onderdelen en moet opgesteld zijn volgens [WCAG-EM](#): de officiële evaluatiemethode voor WCAG. Zo weten kopers op welke criteria de dienst (on)voldoende scoort.

Maak ook gebruik van [de digitale toegankelijkheidsladder](#) om organisaties en diensten in te schatten. Aan de hand van een vragenlijst wordt ingeschat hoe 'volwassen' een dienst of organisatie op het gebied van digitale toegankelijkheid is. Een hoge positie betekent dat digitale toegankelijkheid volledig geïntegreerd is in de processen. Een lagere positie betekent dat het verandergedrag rondom digitale toegankelijkheid ad hoc en

van korte duur is, of dat het nut van de maatregelen niet wordt ingezien.^{xii}

Aanbevelingen

- ✓ NOOZO is vragende partij om toegankelijkheid als selectie criterium voor projectoproepen en overheidsopdrachten vast te leggen.
- ✓ Vraag aan de leverancier om de digitale toegankelijkheid van de dienst te bewijzen met een rapport en onderzoeksresultaten. Gebruik zelf de digitale toegankelijkheidsladder om de positie van de leverancier in te schatten.
- ✓ Controleer ook bij oplevering of de belofte van toegankelijkheid werd nagekomen.

Actie 7. Discriminatie en gelijke kansen in opleidingen van toekomstige professionals

NOOZO is voorstander van een lesaanbod voor de professionals van morgen dat afgestemd is op de noden van personen met een handicap.

Architecten in opleiding worden nog te weinig onderwezen over universeel ontwerp en toegankelijkheid. Mede daardoor worden er nog te vaak ontoegankelijke gebouwen afgeleverd, ondanks de vastgelegde criteria in de stedenbouwkundige verordening. Uit een [steekproef van Inter](#) bleek dat slechts 9 van de 147 ontwerpen voldeden aan de toegankelijkheidsnormen op het moment van de aanvraag voor een omgevingsvergunning. Na de bouw bleek zelfs geen enkel gebouw nog conform de regels te zijn. Het is dus nodig om vroeg in het ontwerpproces de toegankelijkheid van een gebouw in te tekenen. Door architecten hierover op te leiden, kunnen ze toegankelijke ontwerpen tekenen.

Ook zorg-, hulpverleners en sociaal werkers hebben baat bij een opleiding met betrekking tot de mensenrechten van personen met een handicap en wat die betekenen voor hun dagelijks leven. Het VN-Comité haalt bijvoorbeeld in de [slotbeschouwingen](#) uit 2024

aan dat het mensenrechtenmodel van personen met een handicap in de opleiding van medische en zorgprofessionals moet opgenomen worden. Zo leren zij de waardigheid en autonomie van personen met een handicap te respecteren.^{xiii}

Het VN-Comité haalt specifiek aan dat diensten na seksueel geweld werk moeten maken van toegankelijkheid voor personen met een handicap. Neem in de opleiding op hoe ze dat kunnen realiseren. Besteed hierbij specifiek aandacht aan de noden van meisjes en vrouwen met een verstandelijke, communicatieve handicap of zware ondersteuningsnood.

Websites en applicaties van overheidsorganisaties moeten volgens de [Europese Digitale Toegankelijkheidsrichtlijn](#) voldoen aan een aantal toegankelijkheidseisen. Toegankelijkheid hoort daarom een verplicht onderdeel van het lessenpakket van webdesigners te zijn. Zo leren toekomstige websitebouwers vanaf het begin om oog te hebben voor een toegankelijke website.

Aanbevelingen

- ✓ Onderwijs architecten over universeel ontwerp en toegankelijkheid.
- ✓ Onderwijs zorg-, hulpverleners en sociaal werkers over de mensenrechten van personen met een handicap en wat die betekenen voor hun dagelijks leven.
- ✓ Onderwijs websitebouwers over digitale toegankelijkheid.

Actie 8. Inventarisatie aanbod omstaanderstrainingen

Personen met een handicap ervaren vaak microagressies. Dit zijn alledaagse en subtiele opmerkingen of gedragingen die schade veroorzaken, bijvoorbeeld een volwassene persoon op kinderlijke manier aanspreken. We vragen daarom ook het aanbod trainingen over microagressies in kaart te brengen. Onderzoek tijdens de inventarisatie of deze trainingen toegankelijk zijn voor

personen met een handicap. Zij kunnen zowel slachtoffer als omstaander zijn van discriminatie of microagressie.

Aanbevelingen

- ✓ Neem ook microagressies mee in de inventaris van omstaanderstrainingen.
- ✓ Onderzoek of het aanbod omstaanderstrainingen toegankelijk is voor personen met een handicap.

Actie 9. Bestrijding discriminatie ten aanzien van zorgverleners

NOOZO stelt voor om deze actie te splitsen in twee subacties:

- Bestrijding van discriminatie ten aanzien van zorgverleners;
- Bestrijding van discriminatie door zorgverleners.

Bestrijding van discriminatie ten aanzien van zorgverleners

We erkennen het belang om discriminatie ten aanzien van zorgverleners aan te pakken. Wij nuanceren daarbij dat geïndividualiseerde zorg en vraaggestuurde ondersteuning deel moet uitmaken bij de vormgeving van deze actie.^{xiv} Personen met een handicap moeten de regie en keuze kunnen behouden over wie hen ondersteunt. Dat zorgt soms voor een spanningsveld op vlak van zorg en ondersteuning. Het is legitiem dat personen zelf bepalen wie hun zorg verleent, vanuit het recht op respect voor hun lichamelijke integriteit. Dit is vooral belangrijk bij intieme of persoonlijke zorg. Een focus op dialoog, transparant werken en ruimte voor vraaggestuurde ondersteuning zijn cruciaal om deze actie vorm te geven met aandacht voor de mensenrechten van alle kansengroepen.

Bestrijding van discriminatie door zorgverleners

Een [studie van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg](#) bevestigt dat bepaalde gedragingen van zorgverleners barrières opwerpen voor personen met een verstandelijke handicap. Zorgverleners hebben namelijk een

algemene negatieve houding tegenover personen met een handicap die wordt veroorzaakt door stigmatisering, stereotypen en vooroordelen. Daardoor worden de klachten van personen met een handicap niet gehoord. Dit gaat ten koste van een juiste diagnose en behandeling. Bepaalde behandelingsopties worden soms niet voorgesteld, of soms zelfs geweigerd.^{xv}

Psychiater en onderzoeker Kirsten Catthoor bevestigt ook in haar [onderzoek](#) dat personen met een psychische kwetsbaarheid gediscrimineerd worden in hun zoektocht naar gepaste zorg en ondersteuning. Ze krijgen minder kwalitatieve medische zorg dan patiënten zonder psychische problematiek. Dat werd bewezen voor klachten in verband met hepatitis, HIV, kanker, diabetes en cardiovasculaire aandoeningen. Zorgverleners geven ook zelf aan nood te hebben aan interventies om hun stigmatisering te verminderen.^{xvi}

Het VN-Comité uit in de [slotbeschouwingen](#) van 2024 ook zijn bezorgdheid over de lagere levensverwachting van personen met een handicap die in een voorziening verblijven. Het gaat daarbij over residentiële zorgorganisaties en psychiatrische verblijven. Ze bevelen aan om systematisch data te verzamelen over dit fenomeen en maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat personen met een handicap de kwalitatieve zorg krijgen waar ze recht op hebben.^{xvii}

Daarnaast beschrijft het VN-Comité dat personen met een handicap vaak niet de juiste informatie van zorgverleners krijgen over hun seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Personen met een verstandelijke handicap krijgen bijvoorbeeld te weinig informatie over het stichten van een gezin. Daarom moet de Vlaamse overheid maatregelen nemen om zorgverleners hierin te trainen en hun bewustzijn te verhogen. Zorgverleners kunnen zich zo bewust worden van hun vooroordelen en de mensenrechten van personen met een handicap.^{xviii}

We ontvangen signalen dat personen met een handicap bij zorgverleners op onbegrip over hun ervaringsdeskundigheid

stuiten. Zorgverleners die geroutineerd zijn in interventies luisteren soms niet naar de ervaringsdeskundigheid van de zorgvrager en veroorzaken zo schade, bijvoorbeeld bij een verplaatsing van een elektrische rolstoel naar de onderzoekstafel.

Personen met een handicap ervaren ook vaak discriminatie in de vorm van ontoegankelijkheid of de weigering van redelijke aanpassingen bij zorgverleners. Medische toestellen zijn vaak ontoegankelijk en onbruikbaar voor personen met specifieke noden waardoor er redelijke aanpassingen nodig zijn om een correct medisch onderzoek uit te voeren.

Aanbeveling

- ✓ Splits het onderzoek op zodat zowel discriminatie tegenover zorgverleners als discriminatie door zorgverleners wordt onderzocht.

Actie 10. Kennisversterking binnen de Vlaamse Overheid over discriminatie en het Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI)

Bij beleidsmakers en in de brede samenleving ontbreekt het aan kennis rond discriminatie en het VN-Verdrag Handicap. Er is nood aan een eenduidige visie en kennis over de rechten van personen met een handicap. Daarom vindt NOOZO deze actie positief.

Aanbeveling

- ✓ Neem ook in de indicatoren op hoeveel publiek je hoopt te bereiken met de kennisverwerking binnen de Vlaamse overheid over discriminatie en het VMRI.

Actie 11. Uitbreiding van maatregelen tegen grensoverschrijdend gedrag met antidiscriminatiemaatregelen

We vinden deze actie nuttig. Door de link tussen grensoverschrijdend gedrag en discriminatie te verduidelijken en

uit te werken in actieplannen kunnen slachtoffers meer gepaste ondersteuning krijgen bij een melding.

Aanbeveling

- ✓ Zorg bij de uitbreiding van maatregelen tegen grensoverschrijdend gedrag voor samenwerking met de minister van Justitie.

Actie 12. Weerbaarheidsworkshops cybergeweld

Ook personen met een handicap moeten op de hoogte zijn van hun digitale rechten. NOOZO vindt het een goede zaak dat mensen met bepaalde kenmerken die risico lopen op cybergeweld een weerbaarheidscursus kunnen volgen.

In 2022 organiseerden we over dit thema een participatief traject met een werkgroep en focusgroepen van personen met een handicap. We schreven een reeks [aanbevelingen](#) om hun digitale inclusie te verbeteren. Veel personen met een handicap maken zich zorgen over cyberveiligheid. Bezorgdheden over de gevaren van sociale media en internetfraude houden personen met een handicap tegen om op het internet te surfen. Gebruikers zijn bang om fouten te maken en mijden daarom specifieke toepassingen. Andere personen wagen zich wel op het internet, maar voelen zich vaak onveilig. Nog anderen kunnen de gevaren van het internet niet inschatten en zijn daarom extra kwetsbaar voor de risico's. Personen met een verstandelijke handicap krijgen ook vaak de kans niet om digitaal deel te nemen doordat hun omgeving het risico op online onveiligheid hoog inschat. Veiligheid en vertrouwen zijn twee voorwaarden om digitaal te kunnen participeren. Neem hen daarom mee in de weerbaarheidscursussen zodat zij met vertrouwen en veiligheid digitaal kunnen deelnemen.

Aanbevelingen

- ✓ Betrek personen met een handicap als deelnemer bij de workshops cybergeweld. Ze hebben nood aan veiligheid en vertrouwen.

- ✓ Stem de inhoud ook af op de noden van personen met een handicap.

Actie 13. Evaluatie actieplan 'Vlaams antidiscriminatiebeleid op de private huurmarkt'

Discriminatie bij personen met een handicap op de private huurmarkt blijft een probleem. Uit onderzoek van de VUB blijkt bijvoorbeeld dat er sprake is van systematische discriminatie op basis van een fysieke handicap op de huurmarkt.

Rolstoelgebruikers worden het vaakst gediscrimineerd: ze worden niet uitgenodigd op 1/3de van de huuradvertenties. Potentiële huurders met een assistentiehond ervaren soortgelijke discriminatie.^{xix} Ook [onderzoek van de UGent](#) bevestigt dat rolstoelgebruikers voor 1 op 3 van de huuradvertenties geen uitnodiging krijgen.

Er blijkt veel onduidelijkheid te zijn bij makelaars en eigenaars over het concept redelijke aanpassingen. Ze hebben nood aan een vertaalslag van dit juridisch concept naar hun sector. De onderzoekers van de VUB bevelen aan om te werken aan een informatiebrochure- of workshop waarbij de indicatoren van redelijke aanpassingen geduid en toegepast worden. Praktische voorbeelden kunnen makelaars en eigenaars houvast geven. Daarnaast spreken de onderzoekers van het bestaan van onwil bij een deel van de eigenaars om redelijke aanpassingen toe te laten. Ze bevelen aan dat de overheid sensibiliseert.^{xx}

Er zijn nieuwe maatregelen nodig om discriminatie op de huurmarkt tegen te gaan. Een herziening van het actieplan 'Vlaams antidiscriminatiebeleid op de private huurmarkt' is een goede zaak. NOOZO wil dat er naast monitoren, informeren, sensibiliseren en empoweren van betrokken actoren ook werk gemaakt wordt van handhaving.

Het [tucht- en controleorgaan van alle Belgische vastgoedmakelaars](#) ontving tussen 2019 en 2022 amper 46 klachten over discriminatie. Hieruit vloeiden 31 tuchtbeslissingen

voort. NOOZO maakt hieruit op dat kandidaat-huurders ofwel niet weten dat ze bij vermoeden van discriminatie een klacht kunnen indienen, ofwel meldingsmoe zijn, ofwel zich er niet bewust van zijn dat ze gediscrimineerd worden.

Aanbevelingen

- ✓ Verhoog de kennis bij makelaars en verhuurders over discriminatie en redelijke aanpassingen. Ontwikkel een informatiebrochure- of workshop waarbij de indicatoren van redelijke aanpassingen geduid en toegepast worden.
- ✓ Maak ook werk van handhaving. Onderzoek toont dat een deel van de verhuurders geen redelijke aanpassingen wil toelaten.

3.5 Vlaanderen maakt werk van een integraal toegankelijke leefomgeving

Actie 14. Algemene bewustwordingscampagne 'Week van de toegankelijkheid'

NOOZO is voorstander van een algemene bewustwordingscampagne over integrale toegankelijkheid. Zowel de brede samenleving als betrokken actoren zoals architecten en horeca-uitbaters zijn niet op de hoogte van het belang en de mogelijkheden van toegankelijkheid. Sensibilisering is hoognodig.

Het is belangrijk dat de campagne niet enkel focust op planafleesbare toegankelijkheid, maar wel op integrale toegankelijkheid. Je kan pas spreken van toegankelijkheid als het product, de dienstverlening of de plaats betreedbaar, bereikbaar, bruikbaar, beschikbaar, begrijpelijk en bekend zijn. Daarnaast wordt nog vaak foutief gedacht dat esthetiek en toegankelijkheid niet samengaan in één gebouw.

Aanbevelingen

- ✓ Focus in de campagne "Week van de toegankelijkheid" niet enkel op planafleesbare toegankelijkheid, maar gebruik het concept integrale toegankelijkheid.

Actie 15. Evaluatie minimale woningkwaliteitsnormen

Er is dringend nood aan minimale vereisten wat betreft de toegankelijkheid van woningen. NOOZO is hiervoor vragende partij, ook in een breder kader van duurzaamheid van wonen.

Vooraf voor het ontwerp en de realisatie van nieuwbouwwoningen en de grondige renovatie van meergezinswoningen willen we deze normen zien. In [eerdere adviezen](#) haalden we al aan dat de regels over toegankelijkheid van gemeenschappelijke delen bij meergezinswoningen vereenvoudigd en veralgemeend moeten worden. Zorg bij gebouwen met meerdere verdiepingen voor een toegankelijke lift die toegang geeft tot de woongelegenheden.

We vragen ook om normen vast te leggen voor het ontwerp en de realisatie van woningen met een onbekende eindgebruiker en een minimumpercentage te bepalen voor het aantal aangepaste of aanpasbare woningen. Zo kunnen bezoekbare en geschikte woningen de norm worden in Vlaanderen.

Het VN-Comité haalt in [de slotbeschouwingen van 2024](#) opnieuw, net zoals in 2014, aan dat de huidige toegankelijkheidsnormen voor gebouwen (dus niet alleen woningen) strenger moeten. De huidige normen zijn vaak enkel gericht op rolstoeltoegankelijkheid en planafleesbaarheid. Voor personen met een visuele, auditieve, verstandelijke of psychosociale handicap blijven de gebouwen onbruikbaar. Het VN-Comité spoort de Vlaamse overheid aan om de normen uit te breiden zodat de gebouwen toegankelijk worden voor alle personen met een handicap. Het is bovendien niet voldoende om enkel nieuwe gebouwen en grondige renovaties aan te pakken. Bestaande woningen moeten ook stap voor stap voldoen aan de normen. Maak hiervoor een plan met duidelijke tijdsaanduidingen en monitoring.^{xxi}

Aanbevelingen

- ✓ NOOZO is vragende partij voor een evaluatie van de minimale woningkwaliteitsnormen.

- ✓ Maak werk van strengere normen voor het ontwerp en de realisatie van nieuwbouwwoningen en de grondige renovatie van meergezinswoningen.
- ✓ Bepaal een minimumpercentage voor het aantal aangepaste of aanpasbare woningen in Vlaanderen.
- ✓ Bestaande woningen moeten ook stap voor stap voldoen aan de normen. Maak hiervoor een plan met duidelijke tijdsaanduidingen en monitoring.

Actie 16. Actieve lerende netwerken toegankelijkheid

Toegankelijkheid vraagt continuïteit. Het is een proces, geen project. Daarom is NOOZO voorstander van het voortzetten van lerende netwerken voor lokale besturen. Het loont meer om continu aan toegankelijkheid te werken, dan eenmalig. Dit vereist regelmatige opvolging. Zo kunnen ze ook goede praktijken uitwisselen en hun beleid uitwerken op basis van feiten.

Op het terrein van toegankelijkheid zijn er vernieuwingen mogelijk en hoogdringend. Veranderende technologische mogelijkheden, evoluerende inzichten en de ambitie van veel verschillende actoren kunnen leiden tot innovatie. Er zijn veel initiatiefnemers op lokaal niveau, in cultuurhuizen, overheidsinstanties, universiteiten, vzw's, ... NOOZO beveelt aan dat het Vlaamse niveau deze initiatieven te stimuleert en ondersteunt, en daarbij duidelijke richtlijnen of kaders aanreikt. Innovatie mag niet leiden tot wildgroei en verwarring. Innovatie heeft een gesprekspartner en kwaliteitsbewaking nodig.

Aanbeveling

- ✓ Ga door met de actieve lerende netwerken toegankelijkheid. Focus hierbij op de uitwisseling van goede praktijken en beleid op basis van feiten.

Actie 17. Uitbouw van toegankelijke kustjachthavens voor G-Sport zeilen

Hoewel we het een goede zaak vinden dat de jachthavens toegankelijk gemaakt worden, verwachten we meer van acties die de doelstelling 'verhoging van de toegankelijkheid in Vlaanderen' moeten realiseren. Werk aan oplossingen voor complexe beleidsthema's en diepgaande samenwerking tussen beleidsdomeinen om een toegankelijke samenleving te realiseren.

3.6 Vlaanderen streeft naar digitale inclusie

Actie 18. Heldere en coherente bovenlokale beleidsvisie rond digitale inclusie

Na de afloop van verschillende relanceprojecten is het nu het geknipte moment om op zoek te gaan naar mogelijkheden tot verduurzaming. Op dit moment organiseren lokale besturen allerlei eigen projecten zoals vrijwilligers die ondersteuning bieden in de vorm van een [digihelper](#) of [pc-dokter](#). Dit resulteert in een versnipperd beleid. De gemeente waar je woont, bepaalt je kansen tot digitalisering. Er is dus nood aan afstemming. NOOZO wil dat het digitaal inclusiebeleid duurzamer en minder vrijblijvend ingevuld wordt. Vergeet ook de (handicapspecifieke) noden van personen met een handicap niet mee te nemen in die visie.

Aanbeveling

- ✓ Zorg voor afstemming tussen lokale besturen door één samenhangende bovenlokale visie rond digitale inclusie uit te werken. Neem ook het perspectief van personen met een handicap hierin mee.

Actie 19. Versterking digitale inclusie van personen met een handicap, mensen in armoede en ouderen

NOOZO is tevreden met deze actie. Personen met een handicap hebben nood aan digitale inclusie. Digitale tools bieden mogelijkheden voor personen met een handicap om drempels te

verlagen of weg te nemen. Digitale tools kunnen ervoor zorgen dat je kan participeren.

We bevelen aan:

- Garandeer dat personen met een handicap toegang hebben tot digitale toestellen en een kwalitatieve internetverbinding.
- Investeer in de digitale vaardigheden van personen met een handicap. Zorg voor een handicapspecifiek aanbod aan opleidingen en ondersteuning aan een betaalbaar tarief.
- Versterk het netwerk van personen met een handicap door handicapspecifieke digitale expertise te ondersteunen en faciliteren.
- Zorg voor inclusion by design: inclusieve dienstverlening en producten en toegankelijke websites. Maak de informatie voor webredacteurs en webdesigners begrijpelijk.

Ondanks dat personen met een handicap recht hebben op digitaal deelnemen, worden ze soms bewust digitale toegang onttrokken. In voorzieningen heerst er soms een angstige houding tegenover de mogelijke risico's die verbonden zijn aan internetgebruik. Dat blijkt uit [ons eigen participatietraject uit 2022](#) en het participatietraject van Onze Nieuwe Toekomst in verschillende voorzieningen.

Rechten van personen met een handicap worden daarom vaak onterecht ingeperkt onder het mom van veiligheid of bescherming. NOOZO benadrukt dat veiligheid en vertrouwen hand in hand gaan. We vragen dat de balans tussen veiligheid en autonomie steeds bewaakt wordt. Zet in op mediawijsheid, veiligheid en vertrouwen zodat personen met een handicap veilig en zonder angst het internet en sociale media kunnen gebruiken. Verzeker ook het recht op digitaal deelnemen van personen met een handicap die collectief samenwonen. Leg dit vast in regelgeving van voorzieningen voor personen met een handicap.

Aanbevelingen

- ✓ Zet bij deze actie in op mediawijsheid, veiligheid en vertrouwen.
- ✓ Verzeker het recht om digitaal deel te nemen van personen met een handicap die collectief samenwonen. Leg dit vast in regelgeving.

Actie 20. Ondersteuning van mantelzorgers bij het overbruggen van digitale drempels

Mantelzorgers van personen met een handicap ervaren vaak extra digitale drempels. De Itsme-applicatie die nodig is om 'Mijn Burgerprofiel' te raadplegen, kan bijvoorbeeld maar aan één gsm-nummer gekoppeld worden. Daardoor is informatie niet vlot beschikbaar. Betrek mantelzorgers bij deze actie. Luister naar hun noden om zo drempels te identificeren en ze aan te pakken.

We sporen aan om aandacht te hebben voor het kruispunt van mantelzorgers met een oudere leeftijd.

3.7 Streven naar inclusie van personen met een handicap

Actie 21. Vlaamse strategie voor de uitvoering van het IVRPH

Voor NOOZO is deze actie topprioriteit. Dit plan is de basis en hoort de leidraad te zijn voor de hele visie op gelijke kansen en inclusie van de Vlaamse overheid. We hebben hoge verwachtingen over het resultaat van deze actie. We verwachten een doordachte visie.

Het VN-Comité haalde in de [slotbeschouwingen](#) van 2014 aan dat de afwezigheid van een overkoepelende strategie om het VN-Verdrag uit te werken een probleem is. De conclusies van het VN-Comité waren glashelder. Het is hoog tijd dat de Vlaamse regering werk van maakt van een strategie en ervoor zorgt dat het huidig beleid in lijn ligt met het VN-Verdrag Handicap. Het huidig model is

nog te vaak gebaseerd op een medisch model, in plaats van een model gebaseerd op mensenrechten.

In Nederland bracht de overheid bijvoorbeeld in 2024 de '[Nationale strategie voor implementatie van het VN-Verdrag Handicap uit](#)'.

Dat plan beschrijft de doelstellingen die Nederland in 2024 plant te behalen. Het federale niveau zorgde ook voor [een actieplan handicap](#) met als doel om progressief drempels voor personen met een handicap weg te nemen zodat zij een volwaardig en autonoom leven kunnen leiden.

We merken daarbij op dat de strategie meer dan een samenstelling of inventaris hoort te zijn van alle relevante acties uit het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan en acties uit andere beleidsvelden. Het plan moet concreet maken wie verantwoordelijk is voor welke maatregelen, wat de timing en het budget ervan is en hoe representatieve organisaties erbij betrokken zullen worden. Zorg ook voor evaluatie- en bijsturingsmomenten. De monitoring moet gebaseerd zijn op indicatoren die vertrekken vanuit het VN-Verdrag Handicap.

Aanbevelingen

- ✓ Maak van een Vlaamse strategie voor de uitvoering van het VN-Verdrag Handicap een topprioriteit en laat de andere acties vertrekken vanuit deze visie.
- ✓ Maak van de strategie meer dan een inventaris van alle relevante acties uit het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan. Maak concreet wie verantwoordelijk is voor welke maatregelen, wat de timing en het budget ervan is en hoe de representatieve organisaties erbij betrokken zullen worden.
- ✓ Plan evaluatie- en bijsturingsmomenten in. Baseer de indicatoren om dit plan te monitoren op het VN-Verdrag.

Actie 22. Perspectief 2040

We moedigen dit initiatief aan en hopen dat de regering de kans grijpt om haar plichten die voortkomen uit het VN-Verdrag Handicap te vervullen. Het is een vereiste dat ervaringsdeskundigen daarbij een plek krijgen aan de tafel en dat er bij de uitwerking wordt vertrokken vanuit het VN-Verdrag Handicap.

Actie 23. Erkenning en versterking van de adviesfunctie van NOOZO

Het VN-Comité benadrukte in de [slotbeschouwingen](#) uit 2024 dat personen met een handicap te weinig kunnen deelnemen aan beleid. Ze worden te weinig geconsulteerd. Ze benoemen de oprichting van NOOZO Vlaamse adviesraad handicap als een stap in de goede richting.^{xxii}

NOOZO verenigt 36 verenigingen van en voor personen met een handicap. Handicapspecifieke organisaties, organisaties die zich breed inzetten én individuele personen met een handicap komen samen om standpunten te vormen en beleidsaanbevelingen te formuleren.

Eén van de grootste troeven van NOOZO is ervaringsdeskundigheid. Zowel bij de adviezen als bij vertegenwoordigingsopdrachten zijn personen met een handicap zelf aan het woord en laten ze hun standpunten horen. Dat doen ze op basis van hun collectieve ervaringen en kennis.

Ondanks de inspanningen op vlak van gelijke kansen, blijft ook de positie van personen met een handicap onder druk staan. Structurele uitsluiting en ongelijkheid op vlak van onderwijs, toegankelijkheid, werk en ondersteuning houden aan. Via NOOZO laten personen met een handicap horen hoe de Vlaamse overheid deze knelpunten kan oplossen. Ze maken de drempels zichtbaar en doen concrete aanbevelingen voor verbetering.

Een sterke Vlaamse adviesraad handicap heeft voldoende middelen, zichtbaarheid en slagkracht nodig om onafhankelijk en

(pro-)actief impact te hebben op het beleid. Toegankelijk en inclusief werken is daar een essentieel onderdeel van, maar vraagt tijd en middelen.

Een zinvolle indicator zou zijn om het aantal adviezen op vraag ook te meten: dit toont de ambitie van de overheid om beleidsparticipatie voor personen met een handicap te realiseren voor elk beleidsdomein.

Aanbeveling

- ✓ NOOZO heeft voldoende tijd, middelen, zichtbaarheid en slagkracht nodig om toegankelijk en inclusief te werken. Enkel zo kunnen we impact hebben op beleid.
- ✓ Meet ook het aantal adviezen op vraag voor NOOZO.

Actie 24. Versterking van vrijwillig engagement voor mensen met een handicap in jeugd en volwassenwerk

NOOZO vindt het een goede zaak dat personen met een handicap zich kunnen engageren voor vrijwilligerswerk. Deze goede praktijken moeten verspreid worden.

Tegelijk waarschuwen we voor een tendens waarbij personen met een handicap minder kansen krijgen om betaalde engagementen aan te gaan. Deel ook hierover goede praktijken zodat personen met een handicap de keuze hebben voor vrijwilligerswerk of betaald werk. Betrek daarom ook de ministers van Werk en Welzijn.

Actie 26. Pioniersscholen

Pioniersscholen zijn een eerste stap richting scholen voor iedereen. In de beleidsnota onderwijs 2024-2029 worden pioniersscholen beschreven als campusscholen in plaats van geïntegreerd inclusief onderwijs. Pioniersscholen worden in de visienota '[Stappenplan richting een inclusiever onderwijs](#)' enerzijds omschreven als "campusscholen met aanbod buitengewoon onderwijs binnen een gewone school" en anderzijds als "scholen waar leerlingen met en

zonder specifieke onderwijsbehoeften samen leren". Dat zijn twee fundamenteel verschillende concepten.

Pionierscholen als scholen voor iedereen

NOOZO pleit ervoor om pioniersscholen breed en ambitieus te implementeren, koepel- en netoverschrijdend, als echte 'scholen voor iedereen'. Hierbij sluiten we aan bij het advies van de [Commissie Inclusief Onderwijs](#), waar pioniersscholen gedefinieerd worden als 'kwalitatieve inclusieve scholen waar leerlingen uit de buurt samen naar school gaan, ongeacht hun ondersteuningsnood'. Artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap erkent het recht van personen met een handicap op onderwijs, zonder discriminatie en met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Ook scholen die (nog) geen pioniersschool zijn, moeten meegenomen worden in dit traject. Inclusief denken en handelen moet vandaag al breed verankerd worden, om tegen 2040 een duurzaam inclusief onderwijssysteem te realiseren.

Beleidsoverschrijdende samenwerking

De manier waarop leerlingen in een pioniersschool ingeschreven worden – via een gewone of een buitengewone school – heeft belangrijke gevolgen voor hun inschrijvingsrecht en de toegang tot (externe) ondersteuning.

Het verschil in financiering en ondersteuning tussen gewoon en buitengewoon onderwijs creëert ongelijkheid, die zich ook uitstrekt naar domeinen als welzijn en mobiliteit. Die ongelijkheid heeft een directe impact op de ondersteuning die een leerling krijgt op school en daarbuiten.

Alle betrokken beleidsdomeinen – onderwijs, welzijn, mobiliteit, werk – moeten samenwerken aan één verbindend en overkoepelend verhaal. Een persoonlijk assistentiebudget is bijvoorbeeld een hefboom om jongeren inclusief onderwijs te laten lopen. NOOZO ziet mogelijkheden om aan te sluiten bij het perspectiefplan 2040 of bij de strategie voor de implementatie van het VN-Verdrag.

Voorzie voldoende middelen

Een transitie naar een inclusief onderwijssysteem kan niet zomaar budgetneutraal gebeuren. Kennis over ondersteuning (brede basiszorg, verhoogde zorg en redelijke aanpassingen) moet stevig verankerd zijn in de schoolpraktijk. Alle betrokken personeelsleden moeten verder professionaliseren. In de slotopmerkingen van het VN-comité is opgenomen dat opleiding rond inclusief onderwijs verplicht moet zijn voor al het schoolpersoneel.

Aanbevelingen

- ✓ Garandeer onverkort het inschrijvingsrecht binnen pioniersscholen voor alle leerlingen.
- ✓ Veranker inclusief denken en handelen vandaag al breed in alle scholen, ook buiten de pioniersscholen, om tegen 2040 een duurzaam inclusief onderwijssysteem te realiseren.
- ✓ Neem de nodige regelluwte in acht zodat leerlingen geen rechten op ondersteuning (zowel intern als extern) verliezen of verminderd zien.
- ✓ Bied voldoende continuïteit aan leerlingen met zicht op een volledige schoolloopbaan in dit nieuwe systeem. Zorg dat zij ook bij overgang van kleuter- naar lager onderwijs en van lager naar secundair onderwijs in de pioniersschool ingeschreven kunnen blijven.
- ✓ Integreer ondersteunende diensten uit het welzijnsveld optimaal binnen pioniersscholen zodat leerlingen de zorg en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben.
- ✓ Voorzie voldoende middelen en maak opleiding rond inclusief onderwijs verplicht voor al het schoolpersoneel.

Actie 27. Versterking traject van onbetaald naar betaald werk

NOOZO is tevreden met deze actie. De minister van Werk zou hierbij ook betrokken moeten worden. Het project '[Ik verdien](#)

[werk'](#) van GTB kan inspiratie bieden over hoe personen met een handicap begeleid kunnen worden richting de reguliere arbeidsmarkt.

In [algemene commentaar 8](#) benadrukt het VN-Comité dat staten de verplichting hebben om het personen met een handicap makkelijker te maken om gesegregeerde werkomgevingen te verlaten en hun intrede op de reguliere arbeidsmarkt te ondersteunen. Individueel maatwerk is dus een goede maatregel.

Naast begeleiding op de werkvloer is ook begeleiding naar de werkvloer nodig. Om het traject van onbetaald naar betaald werk te versterken zal er ook ingezet moeten worden op versterkte arbeidsbemiddeling voor personen met een handicap. De punten die momenteel vooropgesteld worden in deze actie, zullen niet voldoende zijn om de indicatoren te behalen.

Het is inderdaad belangrijk om de onzekerheid rond de combinatie van loon en uitkering weg te nemen op federaal niveau. Daarnaast moeten personen met een handicap op Vlaams niveau ondersteuning kunnen krijgen om te berekenen wat de precieze impact is van werken op hun inkomen. Het Vlaams Gewest is verantwoordelijk voor de arbeidsbemiddeling en begeleiding van personen met een arbeidshandicap. De impact van werken op hun inkomen vormt momenteel een grote drempel om de stap naar werk te zetten. Daarom zou de berekening van de precieze impact een onderdeel van de begeleiding moeten vormen.

Aanbevelingen

- ✓ Zet sterker in op begeleiding naar de werkvloer voor personen met een handicap.
- ✓ Maak het mogelijk dat personen met een handicap de precieze impact van werken op hun inkomen kunnen berekenen.

Actie 28. Verbetering aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt

NOOZO schreef een uitgebreid [advies rond de stap van school naar werk](#). Om de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt te verbeteren voor jongeren met een handicap moeten de aanbevelingen uit dat advies gezamenlijk uitgevoerd worden. We stellen in dit advies over het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan één concrete actie voor.

Sensibilisering bij werkgevers over individueel maatwerk is inderdaad een belangrijke hefboom om de aansluiting van jongeren met een handicap op de reguliere arbeidsmarkt te verbeteren.

Wij bevelen aan om de uitbouw van een geïntegreerde transitiedienst als pilootproject op te nemen in het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan. Er is een te grote versnippering als het gaat over de overgang naar volwassenheid en jongeren met een handicap hebben nood aan één centrale dienst. Bij een geïntegreerde transitiedienst kunnen jongeren met een handicap ondersteund worden bij de preciaire overgang naar volwassenheid. In de transitiedienst is alle nodige expertise geïntegreerd. Een transitiecoach ondersteunt de jongeren persoonlijk en zorgt dat de juiste expertise bij hen terechtkomt.

Aanbevelingen

- ✓ Neem de uitbouw van een geïntegreerde transitiedienst op als pilootproject in het Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan. Deze dienst kan jongeren met een handicap ondersteunen bij de overgang naar volwassenheid.

Actie 29. Versnelling en optimalisering proces van indicering

NOOZO is blij dat het proces van indicering bij VDAB versneld zou worden. We willen wel waarschuwen dat deze indicering inhoudelijk sterk moet blijven. Het risico bestaat dat deze uitgehold zou worden. Indicering moet objectief zijn en er moet

dus gelijke toegang zijn tot erkenning, ongeacht bij welke dienst iemand aanklopt. Een indicering die leidt naar individueel en collectief maatwerk moet ook gericht zijn.

We vinden het ook belangrijk dat de automatische toekenning behouden blijft. Zo kan er gemakkelijker snelheid gemaakt worden. Het erkenningsproces start best al in het onderwijs. Dat is nu al mogelijk, maar wordt te weinig aangemoedigd vanuit het onderwijs.

Aanbevelingen

- ✓ Garandeer een inhoudelijk sterke indicering.
- ✓ Behoud de automatische toekenning van tewerkstellingsondersteunende maatregelen.
- ✓ Moedig de opstart van het erkenningsproces tijdens de schoolloopbaan aan.

Actie 30. Assistentiewoningen en ADL-woningen

NOOZO vindt het goed dat de oorzaak van de leegstand onderzocht en aangepakt wordt. Assistentiewoningen en ADL-woningen zijn voor sommige personen met een handicap cruciaal om zelfstandig te kunnen wonen. Dit is een voorwaarde om deel te kunnen nemen aan de samenleving. Hoewel assistentiewoningen en ADL-woningen als doel hebben om ouderen en personen met een handicap te laten wonen, sluiten ze in de praktijk niet altijd aan bij de noden en wensen van de doelgroep. Daarvoor zijn er verschillende oorzaken.

- De woning is niet op maat van het gezin of onvoldoende aanpasbaar voor specifieke noden.
- Sommige personen met een handicap wensen hun woonsituatie niet te koppelen aan assistentie of ondersteuning.
- De aanmeldingsprocedure schrikt af.

- Een middelentoets zorgt ervoor dat potentiële huurders niet in aanmerking komen.^{xxiii}

Een aangepaste woning vinden op de private huurmarkt is moeilijk. Het aanbod is schaars. Daarbovenop krijgen personen met een handicap bij applicatie vaak te maken met discriminatie. Er is nochtans een grote vraag naar betaalbare toegankelijke huurwoningen. We willen de Vlaamse overheid daarom aansporen om uit te zoeken waarom het aanbod en de vraag niet op elkaar afgestemd zijn. Zet deze mismatch recht, in plaats van meteen in te zetten op een breder sociaal woonpubliek. Hoewel de woonnood groot is bij een grote groep Vlamingen, is het aanbod gepaste woningen voor personen met een handicap nog schaarser. Personen met een handicap horen vrije keuze te hebben over hun woonsituatie en of die al dan niet gekoppeld is aan assistentie.

Aanbevelingen

- ✓ Onderzoek waarom de vraag en het aanbod van assistentiewoningen en ADL-woningen niet op elkaar afgestemd zijn. Zet deze mismatch recht, in plaats van meteen in te zetten op een breder sociaal woonpubliek.

Actie 31. Evaluatie aanpassingspremie

We willen de Vlaamse overheid erop wijzen dat een goede stedenbouwkundige verordening waarin normen voor toegankelijke woningen worden opgenomen, een deel van de nood aan aanpassingspremies kan voorkomen. De bevolking vergrijst sneller en sneller: het aantal 67-plussers stijgt steevast.^{xxiv} Het woonpatrimonium dat vandaag tot stand komt, zal bepalend zijn voor hun zelfstandigheid, levenskwaliteit en ondersteuningsnoden. We missen een structureel en ambitieus beleid dat Vlaanderen op weg zet naar een meer aangepast en inclusief woonaanbod. Daar waar ons omringende landen normen en streefcijfers invoeren voor de toegankelijkheid en aanpasbaarheid van nieuwbouwwoningen en meergezinswoningen, blijft Vlaanderen achter. Preventief inzetten op de aanpasbaarheid van een woning laat nochtans toe

om achteraf ingrijpende aanpassingswerken en hoge (publieke) uitgaven aan aanpassingspremies en hulpmiddelen in huis te vermijden.

Als de aanpassingspremie in 'Mijn Verbouwloket' wordt opgenomen, is het belangrijk om digitaal inclusief te werken. Zorg ervoor dat het platform webtoegankelijk is en dat verbouwers een fysieke aanvraag kunnen indienen als ze dat willen. Aangezien de verbouwpremie bedoeld is voor 65-plussers die mogelijk minder vertrouwd zijn met online toepassingen, is die mogelijkheid essentieel.

Daarnaast zijn we tevreden dat de premie geëvalueerd wordt. Dekt de premie wel de kosten die verbouwers maken? De verbouwprijzen zijn afgelopen jaren fors gestegen.^{xxv} De premie daarentegen is niet meegestegen.^{xxvi} Het is dus hoog tijd dat deze geïndexeerd wordt.

Daarnaast kunnen verbouwers de premie pas aanvragen na de werken. De kosten van structurele verbouwwerken om voor een toegankelijke woning te zorgen zijn voor een grote groep personen te hoog om te financieren. Onderzoek tijdens de evaluatie daarom of 'Mijn Verbouwlening' ook opengesteld kan worden voor personen die toegankelijkheidsaanpassingen maken aan hun woning.

Aanbevelingen

- ✓ Zorg ervoor dat het platform Mijn Verbouwloket webtoegankelijk is en dat verbouwers een fysieke aanvraag kunnen indienen als ze dat willen.
- ✓ Indexeer de aanpassingspremie.
- ✓ Onderzoek of Mijn Verbouwlening ook opengesteld kan worden voor personen die toegankelijkheidsaanpassingen maken aan hun woning.

Actie 32. Een coalitie voor inclusie

Deze coalitie heeft een positieve impact door het delen van kennis en goede praktijken. Betrek ook de minister van Onderwijs bij dit project.

Actie 33. Vlaanderen financiert een Steunpunt voor Inclusie

NOOZO vindt deze actie positief. Ouders en kinderen met een handicap hebben nood aan ondersteuning in hun inclusie-traject. Steunpunt voor Inclusie staat hen bij en verbindt met de school, therapeuten, monitoren, ... Het is een laagdrempelig en toegankelijk aanspreekpunt en we ijveren voor het voortbestaan ervan.

Actie 34. Attest Inburgering voor inburgeraars met een handicap

Inburgeraars met een handicap hebben nood aan een inburgeringstraject op maat van hun noden en mogelijkheden.

We vinden het goed dat de Vlaamse regering werkt aan een uitvoeringsbesluit om de afwijkingsregeling uit te werken. We merken hierbij op dat de stem van inburgeraars met een handicap hierbij gehoord moet worden. Maak daarvan een indicator.

We zien verschillende aandachtspunten. We zijn bezorgd dat de afwijking van het taalniveau A2 binnen het vormingspakket NT2 onvoldoende tegemoetkomt aan de verschillende noden van inburgeraars met een handicap. Alle inburgeraars met een handicap ervaren drempels. De grote diversiteit van handicapspecifieke noden. Zo hebben inburgeraars met een verstandelijke beperking nood aan meer oefenkansen en aan een langer traject om de taal te leren. Ook eenvoudig te lezen taal en pictogrammen zijn belangrijk voor hen. Voor mensen met autisme kunnen digitale lessen dan weer een antwoord bieden op hun noden. Om hieraan tegemoet te komen, is er nood aan maatwerk.

Hoewel een vrijstelling soms nodig kan zijn, mag het enkel dienen als laatste redmiddel nadat alle redelijke aanpassingen uitgeput zijn.

Aanbeveling

- ✓ Luister naar de noden van inburgeraars met een handicap.
Maak daarvan een indicator.

4. Eindnoten

ⁱ Memorie van Toelichting bij het ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid, Parl. St., Vlaams Parlement, 2023-2024, nr. 1937/1, p. 29.

ⁱⁱ Idem.

ⁱⁱⁱ United Nations, "The Benefits Of Equality And The Inefficiency Of Inequality," Toolkit, 28 augustus 2025, <https://igualdad.cepal.org/en/equality-what-and-why/benefits-equality-and-inefficiency-inequality>.

^{iv} United Nations, "The Benefits Of Equality And The Inefficiency Of Inequality".

^v United Nations, "The Benefits Of Equality And The Inefficiency Of Inequality".

^{vi} "Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Belgium", United Nations, 30 september 2024, <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=bZ0%2Feo%2Be4iJmob1rChMH100TgcCumeBC1shIJMNJkF09VMI42ntgNfdKRbXEEJL5IH4oWNkE%2BCq2DGD1Kip28Q%3D%3D>.

^{vii} "Concluding Observations on the Combined Second and Third Periodic Reports of Belgium".

^{viii} Ysenbaert, Joke, Piet Van Aevermaet, Van Houtte Mieke, en SONO steunpunt onderwijs onderzoek. "Evaluatie en diversiteit in het basis- en secundair onderwijs (eindrapport)", z.d. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=12898>.

^{ix} Erkenningsonderzoeken leersteuncentra 2023-2024: [macrorapport erkenningsonderzoeken leersteuncentra 2024](#)

x “Essay: Inclusieve communicatie als strategische aanpak”, Netwerk Diversiteit & Inclusie, z.d., <https://husite.nl/diversiteit-en-inclusie/essay-inclusieve-communicatie-als-strategische-aanpak/>.

xi Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid (10 juli 2007): [Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid](#).

xii Digitoegankelijk. “De Toegankelijkheidsladder: hoe volwassen is mijn organisatie?”, z.d. <https://www.digitoegankelijk.nl/ondersteuning/de-toegankelijkheidsladder-hoe-volwassen-mijn-organisatie>.

xiii “Concluding Observations on the Combined Second and Third Periodic Reports of Belgium”.

xiv Algemene commentaar 5 (2017), Comité voor de rechten van Personen met een Handicap (CRPD/C/GC/5).

xv Federaal Kenniscentrum voor Gezondheidszorg, “Hoe de toegang tot de gezondheidszorg verbeteren voor personen met een verstandelijke handicap?”, 2022, https://kce.fgov.be/sites/default/files/2022-12/KCE_361A_Gezondheidszorg_Intellectuele_Handicap_Synthese.pdf.

xvi Erik Thys en Kirsten Catthoor, “Hope for a future with less psychiatric stigma”, Tijdschrift Voor Psychiatrie, z.d., https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/en/tijdschrift/previous_issue/2025/2/50-13456_Hoop-op-een-toekomst-met-minder-psychiatrisch-stigma.

xvii “Concluding Observations on the Combined Second and Third Periodic Reports of Belgium”.

xviii “Concluding Observations on the Combined Second and Third Periodic Reports of Belgium”.

^{xix} Pieter-Paul Verhaeghe en Elif Beyza Bincer, "Discriminatie op de huurwoningmarkt van Antwerpen: tweede opvolgmeting" (VUB, 15 september 2024).

^{xx} Verhaeghe en Bincer, "Discriminatie Op de Huurwoningmarkt van Antwerpen: Tweede Opvolgmeting".

^{xxi} Concluding Observations on the Combined Second and Third Periodic Reports of Belgium".

^{xxii} "Concluding Observations on the Combined Second and Third Periodic Reports of Belgium".

^{xxiii} Stefanie Leekens, "Noor getuigt: middelentoets blokkeert toegang ADL-woning", Onafhankelijk Leven, 4 november 2024, <https://www.onafhankelijkleven.be/nieuws/noor-getuigt-middelentoets-duwt-mensen-met-handicap-in-de-kou>.

^{xxiv} "De vergrijzing van de bevolking zal de komende 10 jaar versnellen", Federaal Planbureau, 11 februari 2025, <https://www.plan.be/nl/publicaties/de-vergrijzing-van-de-bevolking-zal-de-komende-10>.

^{xxv} "Nieuwbouwwoningen; inputprijsindex bouwkosten 2021=100", Centraal Bureau Voor de Statistiek, 30 juli 2025, <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/85728NED>.

^{xxvi} "De vernieuwde aanpassingspremie vanaf 1 juni 2019", Agentschap Wonen-Vlaanderen, 23 december 2019, <https://www.habitowoonwinkel.be/media/1285/toelichtingsbrochure-aanpassingspremie.pdf>.